

СПРАВКА

КРАТКО ОПИСАНИЕ НА НАЙ-ВАЖНИТЕ ПОСТИЖЕНИЯ ОТ ЦЯЛОСТНОТО ТВОРЧЕСТВО - НАУЧНА И НАУЧНО - ПРИЛОЖНА ДЕЙНОСТ, ДЕЙНОСТ ПО ПОДГОТОВКА НА КАДРИ, ПРОЕКТАНТСКА, РЕАЛИЗАТОРСКА И ЕКСПЕРТНА ДЕЙНОСТ НА ЧЛ.-КОР. НА БАН, ПРОФ. Д.А.Н. АРХ. АТАНАС КОВАЧЕВ

По своя характер науните изследвания, анализите, прогнозите, предложенията и устройствените Модели и Концепции на автора се отнасят до следните научни и научно-приложни области:

- **ТЕРИТОРИАЛНО УСТРОЙСТВО И РЕГИОНАЛНО ПЛАНИРАНЕ** - проблеми на устройството на територията в национален, регионален и локален обхват, свързани с Концепция за ново регионално деление на България (предложение за формиране на 4 района за планиране), отговарящо по-пълно на изискванията на Европейския съюз и съобръзани със спецификата на природо-географските дадености на територията, демографските тенденции, историко-културните особености и социално-икономическите характеристики на всеки от тях;
- **ГРАДОУСТРОЙСТВО** - изграждане на основните селищни елементи (урегулирани поземлени имоти; квартали; улици, улички кръстовища и улични възли; площи) и устройствени зони в градския организъм (централни зони, жилищни зони, производствени зони и зони за отдих); съвременни проблеми в градоустройството в условията на устойчиво развитие (саниране на жилищни сгради и комплекси, изградени по индустриализирани технологии у нас през втората половина на XX век; обновяване на центровете на градовете; усвояване на подземното пространство за градоустройствени цели; естетически проблеми на градската среда; енергийни проблеми на градовете; геобиологична мрежа в градоустройството); устойчива архитектура и градоустройство - кауза в съвременния свят и др.;
- **ОЗЕЛЕНЯВАНЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА И ЛАНДШАФТА** - зелените системи в населените места и крайселищните територии - урбанистични аспекти;
- **ЕКОЛОГИЯ** - екологични проблеми на градската и крайградската среда;
- **СТРОИТЕЛСТВО** - инвестиционно проектиране и изграждане на широка в типологично отношение палитра от сгради и комплекси – жилищни, обществени, производствени и рекреационни, в проектите за които са внедрени резултати от научните изследвания (в над 170 планове и проекта).

ОСНОВНИ ПРИНОСИ:

Разработва, обосновава, апробира и защитава **КОНЦЕПЦИЯ** за ново регионално деление на България чрез формиране на 4 района за планиране на страната, в съответствие с Номенклатурата на териториалните единици за статистически цели („*Nomenclature des unités territoriales statistiques*” - **NUTS**),

въведена от ЕВРОСТАТ за да установи подходящи териториални единици за предоставяне на регионални статистически данни за Европейския Съюз.

Предложените 4 нови райони за планиране са:

- **ДУНАВСКИ РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ.** Бързо и устойчиво развиващ се регион, интегрална част от Дунавското пространство. Реализира се чрез сливане на съществуващите понастоящем *Северозападен* и *Северен централен райони* за планиране – областите: Видин, Монтана, Враца, Плевен, Ловеч, Велико Търново, Габрово, Русе, Разград и Силистра;
- **ЧЕРНОМОРСКИ РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ.** Икономически стабилен регион в зоната на Черно море, източна врата на България, „мост” към други региони – Каспийския басейн и Централна Азия; привлекателно място за живот, бизнес, отдих и култура. Реализира се чрез сливане на съществуващите понастоящем *Североизточен* и *Югоизточен райони* за планиране - областите: Варна, Добрич, Шумен, Търговище, Бургас, Сливен и Ямбол.
- **ЮЖЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ.** Устойчиво развиващ се регион в „Зеленото сърце на Европа“ – „Земята на Обфей“, богат на балнеоложки ресурси и древно историческо наследство. Реализира се чрез добавяне към сегашния *Южен централен район* за планиране (области: Пазарджик, Пловдив, Смолян, Кърджали и Хасково) на областите Благоевград и Стара Загора.
- **СОФИЙСКИ РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ.** Проспериращ Столичен регион на важен Европейски кръстопът, кодето се пресичат три Европейски транспортни коридора: № 4; № 8 и № 10. Той създава най-големия дял от brutния вътрешен продукт на страната. Реализира се от Областите: София град, Софийска, Пернишка и Кюстендилска, които формират Столичния регион като икономически, административен, образователен и културен център на България.

Новите райони за планиране целят създаване на трайно във времето регионално деление на България.

Създава **МЕТОДИКА** за изследване и прогнозиране на елементите на Зелената система на големите и много големите градове в България, която прилага в планирането и проектирането на устройствени схеми и устройствени планове през последните повече от 30 години в: Районна устройствена схема (РУС) на пет общини с център Община Пловдив; Общи устройствени планове (ОУП) на: София и Столична община, Пловдив и Община Пловдив, Варна и Община Варна, Бургас, Благоевград и Община Благоевград, Шабла и Община Шабла, Плевен и Община Плевен, Община Кърджали, Община Свищов, Община Чирпан и още над десет Общини в страната с перспективен хоризонт 2025-2030-2035 г.; Подробни устройствени планове - Планове за регулация и застрояване (ПУП-ПРЗ) за територии на различни структурни единици и зони (жилищни, производствени, рекреационни) в София и страната (Бургас, Благоевград, Велико Търново, Пловдив, Смолян, Сандански, АЕЦ „Козлодуй”, Дуранкулашко и Шабленско езера и др.).

Разработва **СТРАТЕГИЯ** за развитие на Зелената система на големите и много големите градове у нас с перспективен хоризонт 2030 г и хипотеза за далекоперспективно развитие до 2050 г., включваща:

- Модели за териториално-пространственото развитие на макроструктурата на градовете;
- Класификация на зелените площи с извеждане на количествени и качествени показатели за устройството и развитието им чрез извяване на ограничители и стимулатори за териториално-пространствено развитие на зелената система на много големи, големи, средни и малки градове;

- Предложения за нормиране на зелените площи в условията на различни видове собственост в България в началото на ХХІ век в три варианта - нисък (песимистичен), среден (реалистичен) и висок (оптимистичен);
- Модели за 15-min транспортно-пешеходна достъпност (пешеходен изохрон) до границата на големите паркови територии в населените места;
- Модели за опазване на зелените площи във вътрешнокварталните пространства при реструктуриране на територията на жилищните комплекси в условията на Законите за собствеността и реституцията.
- Предложения за промяна на текстове в нормативните документи по устройство на територията, имащи отношение към зелената система на селищата.

Дефинира определение за **ЗЕЛЕНА СИСТЕМА**, което защитава в дисертационния труд за получаване на научната степен „Доктор на архитектурните науки” през 2005 г. по Закона за научните степени и научните звания в България.

Зелената система на градовете и другите селищни образувания е съвкупност от функционално-планово и обемно-пространствено свързани парково-урбанистични единици (обществени и обслужващи озеленени площи) в обхвата на селищната и крайселищната територия, отговарящи на количествени параметри и качествени показатели.

Зелената система на градовете при конкретните природни и антропо-гени условия осигурява биологично активната част от жизнената среда на човека и неговото общество, като осъществява връзка между отделните елементи и устройствени зони на градския организъм с природната среда, и осигурява екологична и естетична среда за развитие на различните човешки функции и дейности.

Обогатява **ИСТОРИЧЕСКИЯ АНАЛИЗ** на урбанистичното развитие на много големите и големите градове в България чрез изследване на еволюцията на зелената система. Предлага графично моделиране на урбанистичните разработки през повече от 145-годишния период на планово развитие на градовете у нас (от Освобождението до наши дни).

За първи път в условията на България теоретично обосновава и експериментално прилага в устройственото планиране на София и Столична община проект с основна идея за формиране на седем „**ТЕМАТИЧНИ ПАРКА**” на територията на Общината като среда за отдих с един водещ приоритет:

- **Паркове и гори** (Зелената памет на София; Природен парк „Витошки”);
- **Минерални води** (Балнеоложки парк „Жива вода”; Воден парк „Искър”);
- **Културно-историческо наследство** (Исторически парк „Софийска Св.гора”);
- **Спорт и атракции** (Спортен парк „Студентски”, Атракционен парк „Полето”).

С конкурсната разработка „**Отдых и устойчивост – Тематични паркове**” печели **ПЪРВА НАГРАДА** в Националния конкурс „София и Европейската интеграция” през 2000 г. като етап от разработването на Общия устройствен план (ОУП) на София и Столична община. С решение на журито новаторската идея и предложеното решение влизат като задължителен елемент в ОУП по Система „Отдых и Спорт” във всички следващи етапи на Предварителния и Окончателния проект на ОУП, работен 10 г. и влязъл в сила през 2009 г. с приемането от Народното съблание на Закона за устройството и застрояването на Столична община (ЗУЗСО). Обектите на Система „Отдых и Спорт” в ОУП на София и Столична община са изследвани и проектирани като важен ресурс и стимулатор за устойчиво развитие на територията.

ПРИНОСИ В ОБЛАСТТА НА ГРАДОУСТРОЙСТВОТО

А. ПО ОТНОШЕНИЕ НА ТЕОРИЯТА

1. В продължение на повече от 45 години са изследвани основите на теорията и практиката, и съвременни проблеми на **градоустройството**, с оценки и прогнози по разглежданите теми в учебните планове и програми във Факултета по „Екология и ландшафтна архитектура“ на Лесотехническия университет, София по дисциплините:

- „Градоустройство и териториално устройство“ за образователно-квалификационна степен „Магистър“ – специалност „Ландшафтна архитектура“;
- „Основи на градоустройството и териториалното устройство“, „Съвременно градоустройство и териториално устройство“, „Устройство на територии за рекреационни дейности“, „Туризм и културно наследство“ и „Устойчив туризм“ за образователно - квалификационни степени „Бакалавър“ и „Магистър“ - специалност „Екология и опазване на околната среда“.

2. Изследвани са проблеми на градоустройството с оценки и прогнози по разглежданите теми в изпълнение на учебния план и програма в Архитектурния факултет на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“, Варна по дисциплините:

- „Градоустройство I“ и „Градоустройство II“ за образователно-квалификационна степен „Магистър“ – специалност „Архитектура“.

В лекционните курсове и практическите занятия по посочените дисциплини в Лесотехническия университет, София и Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ са анализирани различните селищни елементи; плановата структура на населените места; характерните особености на видовете зони в градския организъм; въпросите на техническата инфраструктура; основните видове устройствени планове; актуалните проблеми в съвременното градоустройство и др. Разработени са учебни програми.

3. Изявени са съвременни проблеми на градоустройството с оценки и прогнози по разглежданите теми в изпълнение на учебния план и програма в Департамента «Науки за Земята и околната среда» при Нов български университет, София по дисциплината:

- „Съвременно градоустройство“ за образователно-квалификационна степен „Бакалавър“ на програмата по „Екология и опазване на околната среда“.

Разработените теми са съобразени с дистанционната форма на обучение. Предложени са 12 варианта на тестове за изпит, всеки от които включва по 30 въпроса с множествен избор (верен отговор - една от три възможности).

4. Разработени са учебни програми по дисциплините „Градоустройство“ – I (Основи на теорията и практиката на градоустройството); „Градоустройство“ – II (Актуални проблеми на съвременното градоустройство); „Архитектурно проектиране“ – VI (Градоустройствено решение на малко селище); „Архитектурно проектиране“ – XI (Градоустройствено решение на селищен район) и др за образователно-квалификационна степен: „Магистър“, специалност „Архитектура“ в Архитектурния факултет на Висшето строително училище „Любен Каравелов“, София.

5. Разработени са Нов учебен план и учебна програма по дисциплината „Екологични основи на урбанистичното планиране и проектиране“ за образова-

телно - квалификационна степен „Бакалавър” - специалност „Екология и опазване на околната среда” в Белградския университет „Юнион”, Белград, Сърбия.

6. Изследвани са екологични проблеми на много големите и големите градове, извънселищни територии (крайградски територии), защитени територии (биосферен резерват „Сребърна”). Направени са предложения за постигане на екологосъобразно устройство на селищата и са формулирани градоустройствени методи за планово-пространственото им развитие.

7. Проучени и разгледани са градоустройствени и архитектурни проблеми на малките и средните градове у нас и са направени препоръки отнасящи се до оценката на съществуващи ансамбли и средата като цяло – преосмисляне на значението и ролята на важни градоустройствени феномени и репери в структурата на града.

8. Направен е критичен анализ в развитието на жилищната архитектура в някои страни в чужбина - Италия (Рим, Венеция, Флоренция, Милано, Неапол); Сърбия (Белград); Русия (Москва) и др. с оценка на проблемите и постиженията в изграждане на функционално-плановата, обемно-пространствената и архитектурно-художествената композиция на жилищните структурни единици и предложения за интерпретиране на положителния опит в организацията на жилищните територии у нас.

9. Анализирани са проблемите на детския отдих у нас и в чужбина и е прогнозирано развитието на средата за отдих в България. Изявени са композиционни принципи и са разработени похвати за формиране на ученически лагери и комплекси за отдих, отговарящи на съвременните функционални, обемно-пространствени, архитектурно-художествени и други изисквания. Предложена е Методика за проектиране на ученически лагери и комплекси за България.

10. През ракурса на критичен анализ и оценка са разгледани характерни черти и особености на архитектурно-градоустройствената композиция на различни градове или реализацията на отделни, в много случаи дискуссионни, сгради и комплекси в чужбина, както и многообразието на творческите течения, школи и направления в архитектурата в Италия, Русия, Франция, Сърбия, Полша, САЩ и други страни.

11. Направен е опит за портрет на изявени творци на съвременната архитектура у нас и в чужбина.

ПРИНОСИ В ОБЛАСТТА НА ГРАДОУСТРОЙСТВОТО

Б. ПО ОТНОШЕНИЕ НА ПРАКТИКАТА

12. Разработените и публикувани Монографии по „Градоустройство” и „Съвременно градоустройство” (издания от 1999; 2000; 2003; 2013, 2019), които са използвани и като учебници за работа със студентите са изградени на базата на обобщаване на теоретичния и практически опит, и на научните изследвания, у нас и в чужбина (анализиран и критически оценен е опитът в областта на градоустройството на повече от 60 страни от всички континенти на света). С наличието на богатия нормативен, текстови и илюстративен материал, както и с

направените авторови анализи, оценки, изводи и предложения, те могат да бъдат полезни и за реалната практика (научни работници; проектанти; строители; административни служители на различни нива - районни, общински и областни администрации; министерства, както и други юридически и физически лица).

13. Извършените анализи и изследвания върху териториално-пространствената структура на озеленените площи в населените места доведоха до формулиране на предложения, които внедрени в практиката водят до формиране на целесъобразно структурирана и правилно нормирана зелена система. Стратегията за развитие на зелената система е апробирана от Дирекция „Зелена система“ при Столичната община при разработване на краткосрочна и дългосрочна общинска политика и програма за опазване и развитие на зелената система на София чрез съхраняване на изградените елементи на зелената система в условията на различни видове собственост, реализиране на предвидените по урбанистичните разработки терени за зелената система и резервиране на нови терени за озеленяване.

14. Разработените градоустройствени методи за екологосъобразно плано-во и пространствено развитие на населените места и извънселищните територии имат практическо значение за устройството на териториите в различни териториални обхвати и създаване на условия и предпоставки за устойчиво развитие на урбанистичните структури.

15. Изявените и теоретично обосновани устройствени, екологични, функционално-планови, обемно-пространствени, художествено-естетически и архитектурни принципи в организацията на структурните елементи и устройствените зони в градския организъм и извънселищните територии са намерили конкретна реализация в творческите авторови концепции при разработване на градоустройствени планове (общи, подробни, специализирани), архитектурни проекти (жилищни, обществени и промишлени сгради и комплекси), ландшафтни и паркоустройствени проекти, конкурсни разработки (архитектурни, градоустройствени и паркоустройствени).

ПРИНОСИ В ОБЛАСТТА НА ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО

А. ПО ОТНОШЕНИЕ НА ТЕОРИЯТА.

16. В продължение на повече от 45 години са изследвани основите на теорията и съвременни проблеми на **териториалното устройство** с предложения по разглежданите теми в изпълнение на учебните планове във Факултета по „Екология и ландшафтна архитектура“ на Лесотехническия университет по дисциплините:

- „Градоустройство и териториално устройство“ за степен „Магистър“ – специалност „Ландшафтна архитектура“;
- „Основи на градоустройството и териториалното устройство“, „Съвременно градоустройство и териториално устройство“, „Устройство на територии за рекреационни дейности“ и „Устойчив туризъм“ за степени „Бакалавър“ и „Магистър“ – специалност „Екология и опазване на околната среда“.

Разгледани са развитието на едропространствените решения от древността до днешни времена - Доктрини от XX век в териториалноустройствената теория и практика; особеностите на съвременното териториално устройство; предпостав-

ките, проблемите и тенденциите за развитие на териториалното устройство в България (селищна мрежа, агломерационни образувания, техническа инфраструктура, демографско развитие, жилищна политика, екологично състояние и др.); стратегията за развитие на териториалното устройство в България; проучванията, проектните материали и планове за териториално устройство в България; оценката на въздействие върху околната среда (ОВОС).

17. Предмет на анализ, оценки и предложения за развитие са съвременни проблеми на териториалното устройство в България (състояние, проблеми, тенденции и прогнози на урбанизацията и формиране на агломерационните образувания; селищната мрежа в контекста на устойчиво развитие на териториите; жилищната политика в преходния период от планово към пазарно ориентирано стопанство и др.).

18. Проучени са екологични и устройствени проблеми и е разработена подробна класификация на нарушените терени в селищната и крайселищната територия на градовете в България и предложения за използването им при устройство на териториите в условията на устойчиво развитие.

ПРИНОСИ В ОБЛАСТТА НА ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО

Б. ПО ОТНОШЕНИЕ НА ПРАКТИКАТА.

19. Разработената и защитена **Концепция за ново регионално деление на България (формиране на 4 района за планиране)** има голямо значение за социално-икономическото развитие на България в условията на членство в Европейския съюз (ЕС) чрез създаване на устойчиви райони. Това предложение осигурява регионална свързаност с действащите европейски програми за Дунав и Черно море, и връзка със западните Балкани, създавайки оси на перспективно развитие, както в северната, така и в южната част на България. Устойчивите райони гарантират по-точна база за сравнение между отделните райони в ЕС. Устойчивостта е необходима за по-адекватните политики, които се вземат за тези райони. Част от тях могат да имат възможност да получат приоритетно много повече средства от Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ).

20. Разработената и публикувана Монография по **„Териториално устройство“ (2000; 2009)**, която е използвана и като учебник за работа със студентите е изградена на базата на обобщаване на теоретичния и практически опит на научните изследвания у нас и в чужбина. С наличието на богат нормативен, тестови и илюстративен материал, както и с направените анализи, изводи и предложения за устройството на територията може да бъде полезен и за реалната практика в посочената област (научни работници; проектанти; строители; административни служители на различни нива - районни, общински и областни администрации; министерства; фирми с предмет на дейност - регионално планиране; както и други юридически и физически лица).

Анализираните проблеми на градоустройството, териториалното и ландшафтното устройство, и паркоустройството в България и направените предложения могат да бъдат приложени в реалната практика при устройственото планиране на териториите и инвестиционното проектиране у нас.